

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

КАФЕДРА ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-методичної
та навчальної роботи

 Б. Жильцов

« 03 » 09 2015 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОСНОВНИЙ МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ.

ФОРТЕПІАНО

Галузь знань – 0202 «Мистецтво»

Напрямок підготовки – 6.020204 «Музичне мистецтво»

Професійне спрямування – «Сольний спів»

Освітній рівень – перший (бакалаврський)

Інститут мистецтв

2015 – 2016 навчальний рік

Розподіл годин звірено з робочим навчальним планом. Структура типова.

Заступник директора з науково-методичної
та навчальної роботи

А.О. Таранник

Робоча програма навчальної дисципліни «Основний музичний інструмент. Фортепіано» для студентів галузі знань 0202 «Мистецтво» напряму підготовки 6.020204 «Музичне мистецтво» професійного спрямування «Сольний спів» першого (бакалаврського) освітнього рівня.

Розробники:

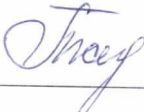
Економова Ольга Серафимівна, старший викладач кафедри інструментально-виконавської майстерності Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка;

Корзун Валентина Володимирівна, старший викладач кафедри інструментально-виконавської майстерності Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри інструментально-виконавської майстерності Інституту мистецтв

Протокол від « 02 » вересня 2015 року № 1

Завідувач кафедри інструментально-виконавської майстерності

(підпис)

Т.М. Пляченко

ЗМІСТ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА	4
СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	5
I. Опис предмета навчальної дисципліни	5
II. Тематичний план навчальної дисципліни	6
<i>Тематичний план навчальної дисципліни II курс</i>	6
<i>Тематичний план навчальної дисципліни III курс</i>	7
<i>Тематичний план навчальної дисципліни IV курс</i>	8
III. Програма навчального курсу	9
IV. Навчально-методична карта дисципліни	12
<i>Навчально-методична карта дисципліни II курс</i>	12
<i>Навчально-методична карта дисципліни III курс</i>	13
<i>Навчально-методична карта дисципліни IV курс</i>	14
V. Завдання для самостійної роботи студента	15
<i>Завдання для самостійної роботи студента II курс</i>	15
<i>Завдання для самостійної роботи студента III курс</i>	16
<i>Завдання для самостійної роботи студента IV курс</i>	17
VI. Система поточного й підсумкового контролю	17
VII. Методи навчання	23
VIII. Методичне забезпечення курсу	23
IX. Екзаменаційні вимоги	23
X. Орієнтовний репертуар	24
XI. Рекомендована література	28
Основна література	28
Додаткова література	28

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Робоча програма навчальної дисципліни «Основний музичний інструмент. Фортепіано» є нормативним документом Київського університету імені Бориса Грінченка, який розроблено на основі освітньої програми підготовки бакалавра галузі знань 0202 «Мистецтво» напряму підготовки 6.020204 «Музичне мистецтво» професійного спрямування «Сольний спів».

Навчальна дисципліна містить такі розділи:

- теоретичний (реалізується у ході індивідуальних занять із кожним студентом залежно від його здібностей та попередньої музичної підготовки);
- практичний (здійснюється в ході індивідуальних аудиторних занять у процесі вивчення музичних творів та їх художнього виконання);
- самостійна робота студентів (реалізується в конкретних завданнях для самостійного опанування у позааудиторних індивідуальних заняттях).

Мета навчального курсу – формування *інструментально-виконавської компетентності* майбутніх солістів-вокалістів та керівників вокальних ансамблів у процесі засвоєння фортепіанних творів.

Завдання навчального курсу:

- опанування студентом-вокалістом техніки гри на музичному інструменті;
- оволодіння інтерпретаційними уміннями у процесі роботи над фортепіанними творами;
- розвиток музичних здібностей студентів (музичний слух, музична пам'ять, відчуття метроритму тощо);
- засвоєння методів роботи над музичним твором;
- розвиток інтелектуальної, естетичної і духовної сфер студента на високохудожніх зразках вітчизняної і зарубіжної музики.

Вивчення дисципліни «Основний музичний інструмент. Фортепіано» сприяє формуванню у студентів таких фахових та загальних **компетентностей**:

- *інструментально-виконавська* (уміння грати на фортепіано вокальні вправи з супроводом, модулюючи у всі тональності (вгору і вниз); здатність грати по нотах і підбирати на слух нескладний акомпанемент до вокалізів та вокальних творів);
- *музично-теоретична* (уміння читати нотний текст з аркуша; володіння навичками сольфеджування одноголосного й багатоголосного музичного матеріалу; розвиненість внутрішнього слуху; здатність застосовувати у процесі навчання та фахової діяльності знання з теорії музики, гармонії, аналізу музичних форм, поліфонії; сформованість музично-теоретичного тезаурусу);
- *самоосвітня* (здатність до самостійної пізнавальної діяльності, самоорганізації та саморозвитку; спрямованість на розкриття особистісного творчого потенціалу та самореалізацію у фаховій діяльності; прагнення до особистісно-професійного лідерства та успіху).

**ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ОСНОВНИЙ МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ. ФОРТЕПІАНО**

Курс	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
<p>Кількість кредитів відповідних ECTS: II – 3 III – 3 IV – 2</p> <p>Кількість змістових модулів: II курс – 4 III курс – 4 IV курс – 4</p> <p>Загальна кількість годин: II курс – 108 III курс – 108 IV курс – 72</p> <p>Кількість годин на тиждень: II курс – 1 III курс – 1 IV курс – 1</p>	<p>Шифр та назва галузі знань: 0202 – «Мистецтво»</p> <p>Шифр та назва напрямку підготовки: 6.020204 – «Музичне мистецтво»</p> <p>Професійне спрямування «Сольний спів»</p> <p>Освітній рівень: <i>перший</i> <i>(бакалаврський)</i></p>	<p>Обов'язкова дисципліна</p> <p>Рік підготовки: 2 – 4</p> <p>Семестри: 3 – 8</p> <p>Аудиторні (практичні) заняття: II курс – 32 год. III курс – 32 год. IV курс – 32 год.</p> <p>Самостійна робота II курс – 36 год. III курс – 36 год. IV курс – 36 год.</p> <p>Модульний контроль: II курс – 4 год. III курс – 4 год. IV курс – 4 год.</p> <p>Семестровий контроль II курс – 36 год. III курс – 36 год.</p> <p>Вид підсумкового контролю: Заліки: VII, VIII сем. Екзамени: III сем.; V сем.</p>

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ОСНОВНИЙ МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ. ФОРТЕПІАНО»**

II курс								
№ те м	Назви теоретичних/практичних розділів	Кількість годин						
		Разом	Аудиторних	Лекційних	Семестровий контроль	Практичних	Модульний контроль	Самостійна робота
III СЕМЕСТР								
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4: Музичне мислення музиканта-інструменталіста								
4.1	Принципи оволодіння інструктивно-технічним матеріалом	17	8			8		9
4.2	Аналіз побудови мелодико-ритмічної лінії музичної тканини	17	8			8		9
	Семестровий контроль, МКР	38			36		2	
Усього за III семестр		72	16		36	16	2	18
IV СЕМЕСТР								
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 5: Основні компоненти практичної та технічної підготовки								
5.1	Формування навичок підбору на слух, акомпанування, транспонування інструментальних творів	17	8			8		9
5.2	Реалізація художньо-виконавських і педагогічних завдань шкільного репертуару	17	8			8		9
	МКР	2					2	
Усього за IV семестр		36	16			16	2	18
УСЬОГО ЗА II КУРС		108	32		36	32	4	36

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ОСНОВНИЙ МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ. ФОРТЕПІАНО»**

III курс								
№ тем	Назви теоретичних/практичних розділів	Кількість годин						
		Разом	Аудиторних	Лекційних	Семестровий контроль	Практичних	Модульний контроль	Самостійна робота
V СЕМЕСТР								
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 6: Виконавське спрямування програмового репертуару								
6.1	Формування творчого підходу до виконуваних творів	17	8			8		9
6.2	Художньо-звуковий задум композитора та шляхи його реалізації	17	8			8		9
	Семестровий контроль, МКР	38			36		2	
Усього за V семестр		72	16		36	16	2	18
VI СЕМЕСТР								
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 7: Підготовка музикантів-інструменталістів до виступів								
7.1	Поліфонія: виконавський аналіз та специфіка інтерпретації багатоголосся	17	8			8		9
7.2	Виконавський аналіз та специфіка інтерпретації творів великої форми	17	8			8		9
	МКР	2					2	
Усього за VI семестр		36	16			16	2	18
УСЬОГО ЗА III КУРС		108	32		36	32	4	36

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ОСНОВНИЙ МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ. ФОРТЕПІАНО»**

IV курс								
№ тем	Назви теоретичних/практичних розділів	Кількість годин						
		Разом	Аудиторних	Лекційних	Семестровий контроль	Практичних	Модульний контроль	Самостійна робота
VII СЕМЕСТР								
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 8: Творче музикування з використанням сформованих навичок при вивченні програмового матеріалу								
8.1	Ансамблеве музикування як засіб розвитку творчих здібностей музикантів-інструменталістів	17	8			8		9
8.2	Підбір по слуху, транспонування та імпровізація	17	8			8		9
	МКР	2					2	
Усього за VII семестр		36	16			16	2	18
VIII СЕМЕСТР								
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 9: Формування навичок акомпанування вокальних та інструментальних творів								
9.1	Робота над ансамблевою фактурою	17	8			8		9
9.2	Художньо-звуковий задум композитора та шляхи його реалізації	17	8			8		9
	МКР	2					2	
Усього за VIII семестр		36	16			16	2	18
УСЬОГО ЗА IV КУРС		72	32			32	4	36

III. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

Змістовий модуль 4

Музичне мислення музиканта-інструменталіста

Тема 4.1. Принципи оволодіння інструктивно-технічним матеріалом

Індивідуальний підбір інструктивно-технічного матеріалу. Особливості фразування. Пошук ефективних шляхів подолання технічних складнощів. Розвиток різних видів техніки. Здобуття необхідних навичок педалізації, яка залежить від стилю і характеру творів. Формування володіння різними ритмічними формами. Піаністична пластика.

Основна література: 7, 8, 9.

Додаткова література: 16-19.

Тема 4.2. Аналіз побудови мелодико-ритмічних ліній музичної тканини

Складники музичної тканини (мотив, фраза, речення тощо). Гармонічний аналіз мелодико-ритмічних ліній музичної тканини в інтонаційному розвитку. Формування навичок володіння кантиленною гнучкістю та природністю інтонації. Гармонізація мелодії з використанням елементів імпровізації. Ритмічні формули. Кульмінації: динамічні та смислові.

Основна література: 4, 8, 11.

Додаткова література: 16-19.

Змістовий модуль 5

Основні компоненти практичної та технічної підготовки

Тема 5.1. Формування навичок підбору на слух, акомпанування, транспонування вокальних та інструментальних творів

Провідна роль слухової сфери. Методи навчання гри по слуху. Письмове зорове та слухове транспонування. Транспонування зі збереженням апікатури основної тональності. Кадансові обернення в різних мелодійних та ритмічних варіантах. Навички ритмової та мелодійної імпровізації. Створення власної виконавської концепції та шляхи формування виконавського задуму. Єдність смислових та динамічних кульмінацій. Відповідність акомпанементу (інтонації, фактури, артикуляції) змістовому наповненню вокального твору.

Основна література: 3, 9, 18.

Додаткова література: 16-19.

Тема 5.2. Виконавський аналіз та специфіка інтерпретації творів різних жанрів

Поліфонія: побудова структури тем, відповіді та протиставлення у поліфонічних творах. Інтермеції та їхні різновиди. Розвиток поліфонічного слуху: вміння почути самостійність і виразність кожного голосу. Розробка репризи поліфонічних творів та їхні різновиди. Інтонування поліфонічних творів. Твори великої форми: структурний аналіз творів. Специфіка

інтерпретації творів. Побудова музичної форми. Різноманіття прийомів звуковидобування, драматургія контрастних образів.

Основна література: 1, 4, 14.

Додаткова література: 16-19.

Змістовий модуль 6

Виконавське спрямування програмового матеріалу

Тема 6.1. Формування творчого підходу до виконуваних творів

Аналіз стильових особливостей виконання всієї програми. Відчуття динамічної, ритмічної та художньої цілісності творів. Характеристика рис кожного музичного твору. Визначення інтонаційної, динамічної, ритмічної функцій. Закріплення навичок кантиленного звуковидобування. Формування виконавських навичок у п'єсах дитячого репертуару (слухання 1-4 класи). Художньо-виразне виконання творів слухання у відповідності до стилю.

Література основна: 7, 13, 15.

Література додаткова: 16-19.

Тема 6.2. Художньо-звуковий задум композитора та шляхи його реалізації

Інтерпретаційна модель художнього твору. Емоційно-образний зміст музичного твору. Драматургія та архітектоніка музичних творів. Засоби реалізації інтерпретаційної моделі музичного твору. Формування виконавських навичок.

Література основна: 2, 13, 15.

Література додаткова: 16-19.

Змістовий модуль 7

Підготовка музикантів-інструменталістів до прилюдних виступів

Тема 7.1. Поліфонія: виконавський аналіз та специфіка інтерпретації багатоголосся.

Побудова структури тем, відповідей та протиставлення поліфонічних творів. Інтермедії та їх різновиди. Робота над експозиціями поліфонічних творів. Розробка, реприза поліфонічних творів та їх різновиди. Специфіка роботи над поліфонічними творами.

Основна література: 7, 13, 15.

Література додаткова: 15-19.

Тема 7.2. Виконавський аналіз та специфіка інтерпретації творів великої форми.

Виконавський аналіз музичних творів. Структурний аналіз творів великої форми. Специфіка інтерпретації творів великої форми. Класичні та романтичні варіації. Сонати. Сюїти та партити. Інструментальний концерт. Побудова музичної форми.

Основна література: 10, 18.

Література додаткова: 16-19.

Змістовий модуль 8

Творче музикування з використанням сформованих навичок при вивченні основ функціональної гармонії

Тема 8.1. Ансамблеве музикування як засіб розвитку творчих здібностей музикантів-інструменталістів

Музичні задатки, музичні здібності, уява та уявлення. Гра в ансамблі як засіб розвитку творчих здібностей музикантів-інструменталістів. Слухомоторні уявлення та шляхи розвитку технічно-рухової сфери музикантів.

Основна література: 1, 4, 14.

Додаткова література: 16-19.

Тема 8.2. Підбір по слуху, транспонування та імпровізація

Провідна роль слухової сфери. Методи навчання гри по слуху. Транспонування зі збереженням аплікатури основної тональності. Кадансові обернення в різних мелодійних та ритмічних варіантах. Навички ритмової та мелодичної імпровізації.

Основна література: 7, 8, 9.

Додаткова література: 16-19.

Змістовий модуль 9

Формування навичок акомпанування вокальних та інструментальних творів

Тема 9.1. Робота над ансамблевою фактурою

Створення власної виконавської концепції та шляхи формування виконавського задуму. Динамічний ансамбль вокального та інструментального звучання. Єдність смислових та динамічних кульмінацій. Відповідність акомпанеента змістовому наповненню вокального твору.

Основна література: 2, 13, 15.

Література додаткова: 16-19.

Тема 9.2. Художньо-звуковий задум композитора та шляхи його реалізації

Інтерпретаційна модель музичного твору. Виконавсько-інтерпретаційна модель музичного твору. Твори кантиленного характеру. Віртуозні твори. Емоційно-образний зміст музичних творів. Драматургія та архітектоніка музичних творів. Засоби реалізації інтерпретаційної моделі музичного твору.

Основна література: 3, 9, 18.

Додаткова література: 16-19.

IV. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА КАРТА ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВНИЙ МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ. ФОРТЕПІАНО»

Професійне спрямування «Сольний спів» II курс

Практичні заняття – 32 год. Самостійна робота – 36 год. Модульний контроль – 4 год. Семестровий контроль 36 год.

Модулі	III семестр – Змістовий модуль 4		IV семестр – Змістовий модуль 5	
Назва модуля	Музичне мислення музиканта-інструменталіста		Основні компоненти практичної та технічної підготовки	
К-сть балів за модуль	228 балів		228 балів	
Кількість занять	8	8	8	8
Теми занять та кількість балів	Принципи оволодіння інструктивно-технічним матеріалом	Аналіз побудови мелодико-ритмічних ліній музичної тканини	Формування навичок підбору на слух, акомпанування, транспонування інструментальних творів	Виконавський аналіз та специфіка інтерпретації творів різних жанрів
Відвідування	4 б	4 б	4 б	4 б
Робота під час занять	80 б.	80 б.	80 б.	80 б.
Самостійна робота	5 б	5 б	5 б	5 б
Види поточного контролю	25 б.	25 б.	25 б.	25 б.
Рейтинговий бал	Усього за III семестр без урахування коефіцієнта – 228 балів		Усього за IV семестр без урахування коефіцієнта – 228 балів	
Підсумковий контроль	Екзамен – 40 б.			
Коефіцієнт	Усього за період роботи до екзамену без урахування коефіцієнта – 228 балів. Коефіцієнт – 3,8.		–	

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА КАРТА ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВНИЙ МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ. ФОРТЕПІАНО»

Професійне спрямування «Сольний спів» III курс

Практичні заняття – 32 год. Самостійна робота – 36 год. Модульний контроль – 4 год. Семестровий контроль – 36 год.

Модулі	V семестр – Змістовий модуль 6		VI семестр – Змістовий модуль 7	
Назва модуля	Виконавське спрямування програмового репертуару		Підготовка музикантів-інструменталістів до виступів	
К-сть балів за модуль	<i>228 балів</i>		<i>228 балів</i>	
Кількість занять	8	8	8	8
Теми занять та кількість балів	Формування творчого підходу до виконуваних творів	Художньо-звуковий задум композитора та шляхи його реалізації	Поліфонія: виконавський аналіз та специфіка інтерпретації багатоголосся	Виконавський аналіз та специфіка інтерпретації творів великої форми
Відвідування	4 б	4 б	4 б	4 б
Робота під час занять	80	80	80	80
Самостійна робота	5 б	5 б	5 б	5 б
Види поточного контролю	25	25	25	25
Рейтинговий бал	Усього за V семестр без урахування коефіцієнту – 228 балів		Усього без урахування коефіцієнта – 228 балів	
Підсумковий контроль	Екзамен – 40 балів			
Коефіцієнт	Усього за період роботи до екзамену (IV – V семестри) без урахування коефіцієнта – 456 балів. Коефіцієнт – 7,6.		–	

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНА КАРТА ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВНИЙ МУЗИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ. ФОРТЕПІАНО»

Професійне спрямування «Сольний спів» IV курс

Практичні заняття – 32 год. Самостійна робота –36 год. Модульний контроль – 4год.

Модулі	VII семестр – Змістовий модуль 8		VIII семестр – Змістовий модуль 9	
Назва модуля	Творче музикування з використанням сформованих навичок при вивченні основ функціональної гармонії		Формування навичок акомпанування вокальних та інструментальних творів	
К-сть балів за модуль	228 балів		228 балів	
Кількість занять	8	8	8	8
Теми занять та кількість балів	Ансамблеве музикування як засіб розвитку творчих здібностей музикантів-інструменталістів	Підбір по слуху, транспорт та імпровізація	Робота над ансамблевою фактурою	Художньо-звуковий задум композитора та шляхи його реалізації
Відвідування	4 б.	4 б.	4 б.	4 б.
Робота під час занять	80 б.	80 б.	80 б.	80 б.
Самостійна робота	5 б.	5 б.	5 б.	5 б.
Види поточного контролю	25 б.	25 б.	25 б.	25 б.
Рейтинговий бал	Усього за VII семестр без урахування коефіцієнта – 228 балів		Усього за VIII семестр без урахування коефіцієнта – 228 балів	
Підсумковий контроль	Залік		Залік	
Коефіцієнт	Усього за період роботи до заліку (VI–VII семестри) – 456 балів. Коефіцієнт – 4,56		Усього за період роботи до заліку – 228 балів. Коефіцієнт – 2,28	

V. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

II курс

№	Зміст завдання	К-сть годин	Література	Академічний контроль	Бали
1.	Тема 4.1. Індивідуальний підбір інструктивно-технічного матеріалу. Особливості фразування. Пошук ефективних шляхів подолання технічних складнощів. Розвиток різних видів техніки. Здобуття необхідних навичок педалізації, яка залежить від стилю і характеру творів. Формування володіння різними ритмічними формами. Піаністична пластика.	9	Нотна література	Прослуховування	5
2.	Тема 4.2. Складники музичної тканини (мотив, фраза, речення тощо). Гармонічний аналіз мелодико-ритмічних ліній музичної тканини в інтонаційному розвитку. Формування навичок володіння кантіленною гнучкістю та природністю інтонації. Гармонізація мелодії з використанням елементів імпровізації. Ритмічні формули. Кульмінації: динамічні та смислові.	9	Нотна література	Прослуховування	5
3.	Тема 5.1. Провідна роль слухової сфери. Методи навчання гри по слуху. Письмове зорове та слухове транспонування. Транспонування зі збереженням аплікатури основної тональності. Кадансові обернення в різних мелодійних та ритмічних варіантах. Навички ритмової та мелодійної імпровізації. Створення власної виконавської концепції та шляхи формування виконавського задуму. Єдність смислових та динамічних кульмінацій. Відповідність акомпанементу (інтонації, фактури, артикуляції) змістовому наповненню вокального твору.	9	Нотна література	Прослуховування	5
4.	Тема 5.2. Поліфонія: побудова структури тем, відповіді та протиставлення у поліфонічних творах. Інтермеції та їхні різновиди. Розвиток поліфонічного слуху: вміння почути самостійність і виразність кожного голосу. Розробка репризи поліфонічних творів та їхні різновиди. Інтонавання поліфонічних творів. Твори великої форми: структурний аналіз творів. Специфіка інтерпретації творів. Побудова музичної форми. Різноманіття прийомів звуковидобування, драматургія контрастних образів.	9	Нотна література	Прослуховування	5
Усього		36			20

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

III курс

№	Зміст завдання	К-сть годин	Література	Академічний контроль	Бали
1.	Тема 6.1. Характеристика рис кожного музичного твору. Продовження оволодіння навичками поліфонічного мислення, поліфонічного контролю. Формування масштабного музичного мислення.	9	Нотна література	Прослуховування	5
2.	Тема 6.2. Інтерпретаційна модель художнього твору. Емоційно-образний зміст музичного твору. Драматургія та архітектоніка музичних творів. Засоби реалізації інтерпретаційної моделі музичного твору. Формування виконавських навичок.	9	Нотна література	Прослуховування	5
3.	Тема 7.1. Побудова структури тем, відповідей та протиставлення поліфонічних творів. Інтермедії та їх різновиди. Робота над експозиціями поліфонічних творів. Розробка, реприза поліфонічних творів та їх різновиди. Специфіка роботи над поліфонічними творами.	9	Нотна література	Прослуховування	5
4.	Тема 7.2. Виконавський аналіз музичних творів. Структурний аналіз творів великої форми. Специфіка інтерпретації творів великої форми. Класичні та романтичні варіації. Сонати. Сюїти та партити. Інструментальний концерт. Побудова музичної форми.	9	Нотна література	Прослуховування	5
	Усього	36			20

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

IV курс

№	Зміст завдання	К-сть годин	Література	Академічний контроль	Бали
1.	Тема 8.1. Музичні задатки, музичні здібності, уява та уявлення. Формування уявлень про специфіку музично-образного мислення. Вміння розкрити ідейно-естетичний зміст твору через розвиток музичної форми. Слухомоторні уявлення та шляхи розвитку технічно-рухової сфери музикантів.	9	Нотна література	Прослуховування	5
2.	Тема 8.2. Провідна роль слухової сфер Навички ритмової та мелодійної імпровізації. Формування творчого підходу до виконання музичних творів. Удосконалення змістового та виразного виконання, вміння усвідомлювати твір в цілому при реалізації виконавських завдань.	9	Нотна література	Прослуховування	5
3.	Тема 9.1. Створення власної виконавської концепції та шляхи формування виконавського задуму. Єдність смислових та динамічних кульмінацій. Репетиційна робота над технічними труднощами. Вміння реалізовувати художній задум у концертному виступі.	9	Нотна література	Прослуховування	5
4.	Тема 9.2. Інтерпретаційна модель музичного твору. Виконавсько-інтерпретаційна модель музичного твору. Твори кантиленного характеру. Віртуозні твори. Емоційно-образний зміст музичних творів. Драматургія та архітектоніка музичних творів. Засоби реалізації інтерпретаційної моделі музичного твору.	9	Нотна література	Прослуховування	5
	Усього	36			20

VI. СИСТЕМА ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Навчальні досягнення бакалаврів з дисципліни «Основний музичний інструмент. Фортепіано» професійного спрямування «Сольний спів» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь і навичок.

Контроль успішності студентів з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання здійснюється відповідно до навчально-методичної карти, де зазначено види контролю.

Розподіл балів за видами навчальної діяльності

II курс

III семестр				
№ з/п	Вид діяльності	Максимальна кількість балів за одиницю	Кількість одиниць	Сума балів
1.	Відвідування практичних занять	0,5	16	8
2.	Робота на практичному занятті	10	16	160
3.	Самостійна робота (виконання домашнього завдання)	5	2	10
4.	Виконання модульної контрольної роботи (модульне контрольне прослуховування)	25	2	50
Усього за III семестр				228
Усього за період роботи до екзамену без урахування коефіцієнта				228
Коефіцієнт				3,8
Екзамен				40

IV семестр				
№ з/п	Вид діяльності	Максимальна кількість балів за одиницю	Кількість одиниць	Сума балів
1.	Відвідування практичних занять	0,5	16	8
2.	Робота на практичному занятті	10	16	160
3.	Самостійна робота (виконання домашнього завдання)	5	2	10
4.	Виконання модульної контрольної роботи (модульне контрольне прослуховування)	25	2	50
Усього IV семестр				228

III курс

V семестр				
№ з/п	Вид діяльності	Максимальна кількість балів за одиницю	Кількість одиниць	Сума балів
1.	Відвідування практичних занять	0,5	16	8
2.	Робота на практичному занятті	10	16	160
3.	Самостійна робота (виконання домашнього завдання)	5	2	10
4.	Виконання модульної контрольної роботи (модульне контрольне прослуховування)	25	2	50
Усього V семестр				228
Усього за період роботи до екзамену (IV – V семестри) без урахування коефіцієнта				456
Коефіцієнт				7,6
Екзамен				40

VI семестр				
№ з/п	Вид діяльності	Максимальна кількість балів за одиницю	Кількість одиниць	Сума балів
1.	Відвідування практичних занять	0,5	16	8
2.	Робота на практичному занятті	10	16	160
3.	Самостійна робота (виконання домашнього завдання)	5	2	10
4.	Виконання модульної контрольної роботи (модульне контрольне прослуховування)	25	2	50
Усього VI семестр				228

IV курс

VII семестр				
№ з/п	Вид діяльності	Максимальна кількість балів за одиницю	Кількість одиниць	Сума балів
1.	Відвідування практичних занять	0,5	16	8
2.	Робота на практичному занятті	10	16	160
3.	Самостійна робота (виконання домашнього завдання)	5	2	10
4.	Виконання модульної контрольної роботи (модульне контрольне прослуховування)	25	2	50
Усього VII семестр				228
Усього за період роботи до заліку (VI – VII семестри) без урахування коефіцієнта)				456
Коефіцієнт				4,56

VIII семестр				
№ з/п	Вид діяльності	Максимальна кількість балів за одиницю	Кількість одиниць	Сума балів
1.	Відвідування практичних занять	0,5	16	8
2.	Робота на практичному занятті	10	16	160
3.	Самостійна робота (виконання домашнього завдання)	5	2	10
4.	Виконання модульної контрольної роботи (модульне контрольне прослуховування)	25	2	50
Усього за період роботи до заліку (без урахування коефіцієнта)				228
Коефіцієнт				2,28

Порядок переведення рейтингових показників успішності в європейську шкалу ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Критерії оцінювання
90 – 100	«Відмінно»	A	Студент виявив відмінне володіння музичним інструментом, високий рівень виконавської техніки та інтерпретаційних умінь, бездоганно виконав твори навчальної програми відповідно до програмових вимог з фортепіано.
82 – 89	«Добре»	B	Студент виявив добрий рівень володіння музичним інструментом та успішно виконав твори програми з дотриманням авторського тексту та інтерпретаційного плану з незначними технічними огріхами.
75 – 81	«Добре»	C	В загальному вірне відтворення нотного тексту творів екзаменаційної програми з певними текстуальними помилками. Студент виявив належний рівень інструментально-виконавської техніки.
69 – 74	«Задовільно»	D	Студент виявив достатній рівень володіння музичним інструментом та знання творів екзаменаційної програми, але допустив кілька суттєвих текстуальних помилок.
60 – 68	«Задовільно»	E	Рівень володіння музичним інструментом та знання творів екзаменаційної програми задовольняє мінімальні вимоги з навчальної дисципліни.
35 – 59	«Незадовільно»	FX	Студент продемонстрував посередній рівень володіння музичним інструментом, допустив значну кількість текстових помилок і технічних огріхів. Студент має можливість повторного складання екзамену (заліку).
1 – 34	«Незадовільно»	F	Студент допустив суттєві помилки в тексті твору, виявив низький рівень володіння музичним інструментом та неспроможність до подальшого навчання у ВНЗ (потребує обов'язкового повторного вивчення курсу).

**Розподіл балів за темами змістових модулів,
що присвоюються студентіві упродовж вивчення навчального курсу
«Основний музичний інструмент. Фортепіано»**

II КУРС					
III семестр			IV семестр		
Змістовий модуль 4 (практичні заняття + самостійна робота)		МКР 1 МКР 2	Змістовий модуль 5 (практичні заняття + самостійна робота)		МКР 1 МКР 2
Тема 4.1	Тема 4.2		Тема 5.1	Тема 5.2	
89	89	25+25	89	89	25+25
228 балів			228 балів		
Усього за період роботи до екзамену – 228 балів (що прирівнюється до 60 балів з урахуванням коефіцієнта – 3,8). Екзамен – 40 балів			–		

III КУРС					
V семестр			VI семестр		
Змістовий модуль 6 (практичні заняття + самостійна робота)		МКР 1 МКР 2	Змістовий модуль 7 (практичні заняття + самостійна робота)		МКР 1 МКР 2
Тема 6.1	Тема 6.2		Тема 7.2	Тема 7.2	
89	89	25+25	89	89	25+25
228 балів			228 балів		
Усього за період роботи до екзамену (IV – V семестри) – 456 балів (що прирівнюється до 60 балів з урахуванням коефіцієнта – 7,6). Екзамен – 40 балів			–		

IV КУРС					
VII семестр			VIII семестр		
Змістовий модуль 8 (практичні заняття + самостійна робота)		МКР 1 МКР 2	Змістовий модуль 9 (практичні заняття + самостійна робота)		МКР 1 МКР 2
Тема 8.1	Тема 8.2		Тема 9.2	Тема 9.2	
89	89	25+25	89	89	25+25
228 балів			228 балів		
Усього за період роботи до заліку (VI – VII семестри) – 456 балів (що прирівнюється до 100 балів з урахуванням коефіцієнта – 4,56).			Усього за період роботи до заліку – 228 балів (що прирівнюється до 100 балів з урахуванням коефіцієнта – 2,28).		

VII. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності

1. За джерелом інформації:

- *словесні*: пояснення, розповідь, бесіда.
- *наочні*: спостереження, ілюстрація, демонстрація.
- *практичні*: вправи.

2. За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3. За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4. За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних проектів.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності (навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості тощо).

VIII. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КУРСУ

1. Робоча навчальна програма з дисципліни .
2. Нотна література.
3. Мистецтвознавча література з проблем інструментального виконавства.
4. Методична література з навчання гри на фортепіано.
5. Аудіо- та відеозаписи занять і концертних виступів видатних педагогів та виконавців

IX. ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ВИМОГИ

1. На екзамені по завершенні третього семестру студент повинен продемонструвати: 4 легкі музичні твори (народні пісні, п'єси танцювального характеру, п'єси з елементами поліфонії, етюди, ансамблі тощо).

2. На екзамені по завершенні п'ятого семестру студент повинен продемонструвати:

- поліфонічний твір;
- твір великої форми;
- 2 різнохарактерних твори.

Х. ОРІЄНТОВНИЙ РЕПЕРТУАР

ЕТЮДИ

II рік навчання

Беренс Г. Тв.70.50 маленьких фортепіанних п'єс без октав: №№31,33, 43, 44, 47, 48, 50.

Беркович І. Альбом "Юний музикант". Розд. 4. Етюди: №№ 11- 21. Маленькі етюди: №№ 15- 32.

Гедіке О. Тв. 6. 20 маленьких п'єс для початківців: № 5.Тв. 32. 40 мелодійних етюдів для початківців: №№ 11, 12, 15, 18, 19, 24. Тв. 46. 50 легких п'єс для фортепіано. Зош.2: №27 Тв. 47. 30 легких етюдів: №№2, 7, 15. Тв. 59. Етюд № 14.

Гнесіна О. Етюди на стрибки: №№ 1- 4.

Гречанінов О. Тв. 98.Дитячий альбом: Етюд Мі мажор. Тв.123. Намисто: Етюд Соль мажор.

Зірінг В. Тв. 36. Етюд № 2.

Лекуппе Ф. Тв. 17. Азбука. 25 легких етюдів: №№3, 6, 7, 9, 18, 21, 23.

Лемуан А. Тв. 37. Етюди №№ 1, 2, 6, 7, 10, 17, 27.

Лешгорн А. Тв. 65. Вибрані етюди для початківців: №№ 3, 5-7, 9, 27, 29.

Черні К. Вибрані фортепіанні етюди. Під ред. Г.Гермера. Ч.1: №№ 10, 11, 13-18, 20, 21, 23- 29, 40.

Етюди для фортепіано. Вип. 2. Ред. В. Дельнової (за вибором).

III рік навчання

Беркович І. Маленькі етюди: №№ 33- 40.

Гедіке О.Тв. 32. 40 мелодійних етюдів для початківців: №№ 23., 29-32. Тв. 47. 30 легких етюдів: №№ 10, 16, 18, 21, 26. Тв. 58. 25 легких п'єс: №№ 13,18, 20.

Гнесіна О. Маленькі етюди для починаючих. Зош. 4: №№31, 33.

Григорян Г. Два етюда .

Зірінг В. Тв. 36. Етюди: №№ 1, 2.

Лак Т. Тв. 172. Етюди: №№ 5, 6, 8.

Лемуан А. Тв. 37. Етюди: №№ 4, 5, 9, 11, 12, 15, 16, 20- 23, 35, 39.

Лешгорн А.Тв. 65. Вибрані етюди для починаючих (за вибором).

Майкапар С. Тв. 33. Мініатюри: Біля моря вночі.

Черні К. Тв. 821. Етюди: №№5, 7, 24, 26, 33, 35. Вибрані фортепіанні етюди.

Під. Ред. Г. Гермера. Ч. 1: № 17,18, 21- 23, 25, 26, 28, 30- 32, 34- 36, 38, 41-43, 45, 46.

П'ЄСИ

II рік навчання

Аверченко А. Три мініатюри.

Барток Б. Дітям. Зош. 1: №№ 1- 3, 5- 7. Мікрокосмос. Зош.1, 2 (за вибором).

Беркович І. Румунська пісня.

Бетховен Л. Екосези: Мі-бемоль мажор, Соль мажор .

Благой Д. Альбом п'єс. Зош. 1: Прогулянка, Жарт.

Бойко Р. Маленька сюїта: Зелені карпати, Стара хата, Думка .

Виноградов Ю. Танок ляльки.
Волков В.30 п'ес для фортепіано Вечірня пісня. Чотири п'еси.
Гайдн І. Менует Соль мажор.
Гедіке А. Тв. 6. №№ 5, 8, 15, 19. Тв. 58. Прелюдія.
Гендель Г. Арія ре мінор, Менует мі мінор.
Гліер Р. Арлекін.
Гнесіна О. П'еси- малюнки: № 10. Казочка.
Голубев Є. Тв. 27. Колискова.
Гречанінов О. Тв. 98. Дитячий альбом (твори за вибором).
Тв. 123. Намисто (за вибором).
Дваріонас Б. Маленька сюїта: Прелюдія
Дроздов О. В Башкирії, Українська пісня
Жербін М. Косолапий ведмедик
Жилінський А. Дятел та зозуля, Танок
Кабалевський Д. Тв. 27. Вибрані п'еси: Старовиний танок.

III рік навчання

Барвинський В. Дош.
Барток Б. Вибрані дитячі п'еси (за вибором). Дітям: Зош. 1: №№ 13- 15,
Зош. 2: №№ 23, 26- 28 . Мікрокосмос. Зош. 2, 3 (за вибором).
Бетховен Л. П'ять шотландських народних пісень (за вибором).
Гайдн І. Дві п'еси: Фа мажор, Мі- бемоль мажор.
Геворкян Ю. Альбом дитячих п'ес для фортепіано (за вибором).
Гедіке О. Тв. 6. 20 маленьких п'ес для починаючих: №14.
Гендель Г. Три менуета: Фа мажор, ре мінор.
Глінка М. Полька, Почуття.
Гліер Р. Тв. 43. Маленький марш.
Гнесіна О. П'еси- картини: № 4. Зі стрибалкою, № 9. Засяяло сонечко.
Гречанінов О. Тв. 118. Східний наспів.
Дваріонас Б. Маленька сюїта: Вальс соль мінор, Млин, Прелюдія.
Живцов А. У печері. Анютини оченята. Вальс
Кабалевський Д. Тв. 27. Токатина . Тв. 39. Клоуни.
Кирвер К. Сонце сідає за море.
Коломієць А. Козачок.

IV рік навчання

Аренський А. Арабеска. Незабудка.
Бабаджанян А. Елегія Соль-мінор.
Бетховен Л. Контрданси. Екосези.
Гершвін Дж. Прелюдії (за вибором).
Глінка М. Баркарола.
Дремлюга М. Прелюд Фа-дієз мажор.
Лисенко М. Експромт.
Ліст Ф. Втіха №4,5.
Мендельсон Ф. Пісні без слів (за вибором).
Прокоф'єв С. Миттєвості тв. 22.
Равель М. Пavana.

Рахманінов С. Елегія. Прелюдії (за вибором).
Сен-Санс К. Карнавал тварин.
Степовий М. Маленька поема. Прелюд.
Чайковський П. Пори року (за вибором).
Шопен Ф. Ноктюрни. Вальси.
Шостакович Д. Прелюдії (за вибором).
Штогаренко А. Етюд-картини (за вибором).
Шуберт Ф. Музичні моменти.
Шуман Р. Фантастичні п'єси.
Щедрін Р. Тройка.
Якушенко І. Джазовий альбом (за вибором)

ПОЛІФОНІЧНІ ТВОРИ

II рік навчання

Бах І.С Нотний зошит Анни Магдалени Бах: Менует Соль мажор, Менует ре мінор, Волинка Ре мажор, Полонец соль мінор № 2.
Бем Г. Менует.
Бланжині Ф. Арієта.
Беркович І. Поліфонічні п'єси.
Гендель Г. Дві сарабанди: Фа мажор, ре мінор. Менует.
Гольденвейзер О. Тв. 16. № 13 Фугета.
Кореллі А. Сарабанда.
Кригер І. Менует.
Лисенко М. Українська пісня.
Павлюченко В. Фугета.
Свиридов Г. Альбом п'єс для дітей: Колискова пісенька.
Слонов Ю. П'єси для дітей: Прелюдія.
Шишаков Ю. Канон.
Щуровський Ю. Канон.

III рік навчання

Антюфєєв Б. Пісенька.
Арман А. Фугета До мажор.
Бах І.Х. Алегрето.
Бах Ф.Е. Менует.
Ботяров Є. Канон.
Гендель Г. Алеманда.
Герштейн Г. Канон ля мінор.
Гольденвейзер О. Тв. 15. Фугета № 13.
Іванов- Радкевич М. Вісім поліфонічних двоголосних п'єс: №№ 3, 6.
Карташов М. Щира розмова.
Кірнбергер І. Менует Мі мажор.
Кореллі А. Сарабанда мі мінор.
Кребс І. Пасп'є, Менует.
Кригер І. Сарабанда.
Кунау І. Сарабанда.

IV рік навчання

Бах І. Прелюдії і фуги.
Гендель Г. Чаконна Фа-мажор.
Глінка М. Фуга Ля-мінор. Фуга До-мажор.
Кабалевський Д. Прелюдії та фуги.
Регер М. Фугетта тв.17.
Скорик М. Прелюдії та фуги Соль-мажор,
Хіндеміт П. Фуга Фа-мажор.
Шостакович Д. Прелюдії та фуги Ре-мажор,
Шумейко В. Прелюдія та фуга Соль-мажор.
Щедрін Р. Прелюдія та фуга Ля-мінор.

ТВОРИ ВЕЛИКОЇ ФОРМИ

II рік навчання

Беркович І. Школа гри на фортепіано: Сонатина Соль мажор.
Бетховен Л. Сонатина Соль мажор, ч.1, 2.
Благой Д. Альбом п'єс: Маленькі варіації соль мінор.
Гедіке О. Тв. 36. Сонатина До мажор, Тв. 46. Тема з варіаціями.
Діабеллі А. Сонатина Фа мажор.
Жилінський А. Сонатина Соль мажор.
Жупанович Л. Варіації на тему дитячої пісні.
Кабалевський Д. Тв. 51. Варіації Фа мажор.
Клементі М. Тв. 36. №1. Сонатина До мажор.
Лукомський Л. Сонатина Ре мажор.
Плейєль І. Сонатина Ре мажор.
Раков М. Сонатина Ре мажор.
Салютринська Т. Сонатина Соль мажор.

III рік навчання

Андре А. Тв. 34. Сонатина № 5 Фа мажор, ч. 1.
Беркович І. Сонатина До мажор.
Бетховен Л. Сонатина Фа мажор.
Благой Д. Альбом п'єс: Маленькі варіації Ля мажор.
Глієр Р. Тв.43. Рондо.
Гнесіна О. Тема та шість маленьких варіацій Соль мажор.
Діабеллі А. Тв. 151. Сонатина № 1: Рондо.
Кабалевський Д. Тв. 27. Сонатина ля мінор.
Моцарт В. Сонатина соль мінор.
Раков М. Сонатина До мажор.
Рожавська Ю. Сонатина ч. 2.
Сільванський М. Легкий концерт Соль мажор.
Сорокін К. Тема з варіаціями ля мінор.
Фоглер Г. Концерт До мажор.
Чимароза Д. Сонатина ре мінор.

IV рік навчання

Бетховен Л. Сонати (за вибором).
Гайдн Й. Сонати (за вибором).
Гендель Г. Соната-фантазія До-мажор.
Глінка М. Варіації на тему романсу
Гріг Е. Соната Мі-мінор.
Кабалевський Д. Соната №3.
Моцарт В. Сонати (за вибором),
Прокоф'єв С. Пасторальна сонатина До-мажор.
Скарлатті Д. Сонати (за вибором).
Степаненко М. Соната-балада Мі-мажор.
Шуберт Ф. Сонати Ля-мінор, Ля-мажор.
Хачатурян А. Сонатіна До-мажор.

XI. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. Алексеев А. Д. Методика обучения игре на фортепиано. – М.: Музыка, 1978. – 287 с.
2. Баренбойм Л. А. Путь к музицированию. – 2-е изд. – Л.: Сов. композитор, 1973. – 270 с.
3. Ветлугина Н. А. Музыкальное развитие ребенка. – М.: Просвещение, 1968. – 243 с.
4. Голубовская Н. И. Искусство педализации. – Л.: Сов. композитор, 1985. – 96 с.
5. Кабалевський Д. Б. Як розповідати дітям про музику. – К.: Муз. Україна, 1982.
6. Кременштейн Б. Л. Воспитание самостоятельности учащегося в классе специального фортепиано. – М.: Сов. композитор, 2003. – 120 с.
7. Курковский Г. В. Питання фортепіанного виконавства. Збірник статей. – К.: Муз. Україна, 1983. – 13
8. Либерман Е. Я. Работа над фортепианной техникой. – М.: Искусство, 1985. – 144 с.
9. Маккиннон Л. Игра наизусть. – М.: Искусство, 1967. – 144 с.
10. Метлов Н. А. Музыка детям. – М.: Музыка, 1985. – 144 с.
11. Милич Б. Е. Воспитание ученика-пианиста в 5-7 классах ДМШ. – К.: Муз. Україна, 1982. – 86
12. Нейгауз Г. Г. Об искусстве фортепианной игры. Записки педагога – М.: Музыка, 1982. – 298 с.
13. Падалка Г. М. Учитель, музыка, діти. – К.: КГПИ, 1982. – 144 с
14. Тимакин Е. М. Воспитание пианиста. Методическое пособие. – М.: Музыка, 1989. – 144 с.
15. Цыпин Г. М. Обучение игре на фортепиано. – М.: Сов. композитор, 1994. – 176 с.

Додаткова література

16. Мартинсен К. А. Индивидуальная фортепианная техника (на основе звукотворческой воли) \ Карл Адольф Мартинсен; [пер. с нем. В. Л. Михелис]; ред. Г. М. Когана. – М.: Музыка. 1966. – 217 с.
17. Мартинсен К. А. Методика индивидуального преподавания игры на фортепиано / Карл Адольф Мартинсен; [пер. с нем. В. Л. Михелис]; ред. Л. И. Ройзмана. – М.: Музыка, 1977. – 127 с.
18. Савшинский С. И. Работа пианиста над музыкальным произведением / Самарий Ильич Савшинский. – Л.: Музыка, 1964. – 187 с.
19. Савшинский С. И. Работа пианиста над техникой / Самарий Ильич Савшинский. – Л.: Музыка, 1964. – 106 с.